

Osebna in tovarno-osebna dvigala

Novi predpisi in standardi

Avtor:

mag. Ivan Božič, univ. dipl. inž. el.

ZVD Zavod za varstvo pri delu

1 UVOD

Ministrstvo za gospodarstvo in tehnološki razvoj je v začetku aprila objavilo nov Pravilnik o varnosti dvigal (Ur. list RS, št. 25/16) – v nadaljevanju Pravilnik, ki je stopil v veljavo 20. 4. 2016. Pravilnik prenaša v pravni red Republike Slovenije Direktivo 2014/33/EU Evropskega parlamenta in Sveta o dvigalih in varnostnih komponentah za dvigala. Nove, strožje zahteve so predvsem v zvezi nadzorom trga in pogoji za priglase organe. Bistvene varnostne in zdravstvene zahteve ostajajo praktično nespremenjene.

Tako kot predhodne vsebuje tudi nova izdaja Pravilnika t. i. nacionalni del, ki določa obveznosti lastnikov, s katerimi zagotovijo varno uporabo dvigal. Gre za vsebino, ki v EU ni harmonizirana, ni zajeta v omenjeni direktivi in je v državah članicah precej različna, v nekaterih urejena celo z ločenimi predpisi.

Vzporedno s pripravo nove direktive je potekala tudi priprava novih osnovnih standardov. Ti prinašajo, v nasprotju z direktivo, veliko novih tehničnih zahtev za dvigala. Z novimi standardi je postavljen nov, znatno višji minimalni nivo tehnike pri načrtovanju in izgradnji novih dvigal, ki ga je omogočil hiter tehnološki razvoj. Trenutno smo sredi triletnega prehodnega obdobja, v katerem je dovoljena uporaba starih in novih standardov. Od konca avgusta 2017 pa bo mogoče dati v uporabo samo dvigala, ki bodo skladna z novimi osnovnimi standardi EN 81-20 in EN 81-50.

2 PRAVILNIK O VARNOSTI DVIGAL (UR. LIST RS, ŠT. 25/16)

Kot je bilo omenjeno že v uvodu, sestavljata vsebino novega Pravilnika dva dela:

- » zahteve v zvezi z dajanjem dvigal in varnostnih komponent na trg in v obratovanje (implementacija nove direktive o dvigalih);
- » uporaba dvigal (nacionalni del – obveznosti lastnikov dvigal).

2.1 NOVOSTI V ZVEZI Z DAJANJEM DVIGAL IN VARNOSTNIH KOMPONENT NA TRG IN V OBRATOVANJE

Spremembe se nanašajo predvsem na strožji nadzor trga. Dvigala in varnostne komponente morajo izpolnjevati bistvene zdravstvene in varnostne zahteve, določene v Prilogi 1 Pravilnika, ki je ostala skoraj nespremenjena, zato ni bilo potrebno obnoviti certifikatov (tipske, za sisteme

kakovosti, odobritve načrtov, ...). Iz istega razloga se lahko za dokazovanje skladnosti še vedno uporabljajo stari standardi, ki so hkrati harmonizirani s staro in novo direktivo.

Nekaj poglobitnih novosti Pravilnika v zvezi z dajanjem dvigal in varnostnih komponent na trg in v obratovanje:

- » nove opredelitve pojmov, kot so na primer „odpoklic“ in „umik“;
- » nove zahteve za monterja, da za neskladno dvigalo nemudoma izvede potrebne korektivne ukrepe, da zagotovi njegovo skladnost. Kadar dvigalo pomeni tveganje, monter poleg tega takoj obvesti organe za nadzor trga in jim predloži podrobne informacije, zlasti o neskladnosti in vseh sprejetih korektivnih ukrepih;
- » zahteve za proizvajalca, da za neskladno varnostno komponento nemudoma izvede potrebne korektivne ukrepe, da zagotovi skladnost, ali pa jo, če je to potrebno, umakne ali odpokliče ter obvesti nacionalni organ o podrobnostih glede neskladnosti in izvedenih korektivnih ukrepov;
- » pojasnitev starih in uvajanje novih pravil za obveščanje organov za ugotavljanje skladnosti;
- » podrobnejša pravila za delovanje priglasi organov, vključno z obveznostjo, da izmenjujejo informacije o izdanih ali umaknjenih certifikatih z drugimi priglasi organi in nacionalnimi organi, ki izvajajo priglasitve;
- » strožje zahteve za nadzor trga ter večje obveznosti držav članic EU s tem v zvezi;
- » nadzor trga vključuje tudi nadzor nad skladnostjo dokumentacije, na primer Izjave o skladnosti, z zahtevami direktive;
- » komisija EU je pooblaščenca, da lahko spremeni seznam varnostnih komponent prek delovne skupine strokovnjakov;
- » vsakih 5 let morajo države članice poročati o uporabi te direktive;
- » spremenjeno je oštevilčenje prilog – odstranjeni sta stari Priloga III in Priloga VII;
- » Priloga I: sedaj zajema nenadzorovano gibanje kabine v obeh smereh – prej samo v smeri dol;
- » Priloga II: Izjava o skladnosti mora vsebovati datum in kraj podpisa;
- » Priloga III (prej IV): seznam varnostnih komponent vključuje varnostno komponento za nenadzorovano gibanje v obeh smereh;
- » izraz „varnostno stikalo“ se spremeni v „varnostni tokokrog“.

2.2 UPORABA DVIGAL (OBVEZNOSTI LASTNIKOV DVIGAL)

Nacionalni del Pravilnika, ki določa obveznosti lastnika v času uporabe dvigala, je prinesel, v nasprotju s pričakovanji strokovne javnosti, številne nejasnosti in veliko zmedo. Pristojno ministrstvo je namreč sledilo nezavezujočemu mnenju Službe Vlade RS za zakonodajo, ki za nekatere zahteve, ki so bile že urejene v predhodnih izdajah Pravilnika, naenkrat ni več našlo zakonodajne podlage.

Obveznosti glede letnih tehničnih pregledov in prevzemnih pregledov po spremembah ali nezgodah so ostale nespremenjene. Zelo skopo, le v dveh stavkih, pa se sedaj zahteva vzdrževanje dvigala, brez kakršnih koli pogojev za izvajalca teh storitev. Reševanje ujetih potnikov, skrbništvo in zahteve za izboljšanje varnosti starih dvigal so bile v celoti umaknjene iz osnutkov, ki jih je pripravila posebna delovna skupina na ministrstvu.

Kontrolni organ ZVD je enako kot ostale pooblaščen organizacije za izvajanje pregledov in številni monterji, vzdrževalci in reševalci iz dvigal poslal na ministrstvo kopico vprašanj in jih prosili za uradne odgovore oziroma interpretacije predpisa. Celovite in nedvoumne odgovore še čakamo.

Pojasnila potrebujemo predvsem za naše odločitve pri periodičnih kontrolah dvigal, kjer moramo na koncu vsakega poročila podati sklep, ali je dvigalo skladno z zahtevami Pravilnika, kar pa je glede na skopo vsebino in nedorečenost nacionalnega dela Pravilnika precej težko zaključiti.

Ena od glavnih dilem je: Pravilnik v Prilogi I, ki je povzeta po direktivi, zahteva, da je novo dvigalo opremljeno z napravo, ki omogoča povezavo z reševalnim centrom. V nacionalnem delu Pravilnika nato ni nikakršnih zahtev za centre, reševalce, odzivne čase! Postavlja se vprašanje, ali je dvigalo skladno s pravilnikom, če je opremljeno z zahtevano napravo, tudi če ta ni nikamor priključena? Ali to pomeni, da

lastnikom ni potrebno poskrbeti za organizacijo reševanja? So vse tovrstne pogodbe sedaj odveč? Jih javni sektor sploh sme sklepati? Pri naštevanju obveznosti preglednikov se celo omenja, da morajo preveriti izvajanje reševanja in skrbništva, vendar je to edino mesto, kjer se v predpisu ti dve besedi uporabita!

V nadaljevanju je naštetih še nekaj nejasnosti, za katere še nimamo pravih pojasnil.

Ni povsem jasno, kaj bo z zahtevami o vgradnji varnostne naprave za nadzor nad preveliko hitrostjo dvigajoče se kabine pri starih dvigalih, ki bi se morala po starem pravilniku vgraditi do konca septembra 2017. Kako ravnati z lastniki, ki zapadlih obveznosti o izboljšanju starih dvigala še niso izpolnili? Ravno tako ni jasno, kdo sme vzdrževati dvigala. Po posegu vzdrževalca nihče ne preverja, če je bil strokoven in če ni morda prišlo do vpliva na varnost naprave, zato bi bili nujni pogoji za osebje, ki izvaja tovrstne storitve .

Iz **tabele 1**, v kateri je podan pregled preteklih (po starem Pravilniku) in novih obveznosti lastnika dvigala, je razvidno, kako močno so okleščene obveznosti lastnika dvigala.

Ravno tako v novem Pravilniku ostajajo sive cone v zvezi z nadzorom dvigal, ker očitno v Sloveniji posamezni inšpektorati odločajo o tem, kaj bo v njihovi pristojnosti. V preteklosti smo imeli primer: monter vgradi neskladno, nevarno dvigalo v enostanovanjsko hišo, ne poskrbi niti za končni pregled. Tudi po prejšnji ureditvi v tem primeru ni ukrepal noben inšpektorat. Problemi so tudi pri ostalih objektih.

Za industrijski objekt je namreč ob prijavi o neskladnem, nevarnem, novo vgrajenem dvigalu pristojen delovni inšpektor, ki kaznuje nesrečnega kupca novega dvigala – delodajalca, ker daje delavcem v uporabo nevarno dvigalo, nima pa nobene pristojnosti do monterja oziroma dobavitelja dvigala! V Sloveniji nimamo inšpekcijskega organa, ki bi bil pristojen za nadzor monterja dvigal!

OBVEZNOSTI LASTNIKA	IZVAJALCI	ROKI	POGOJI ZA IZVAJALCE (ČLEN)	OBSEG DEL (ČLEN)	POGODBA
Vzdrževanje	Vzdrževalec	Po navodilih monterja	- / 23*	43 / 22*, 24*	- (Priporočljiva) / DA*
Reševanje iz dvigala	Reševalec ali Vzdrževalec	Stalna povezava s klicnim centrom ±20 minut od klica do dvigala	26*	26*	DA- razen v izjemnih primerih
Oskrbovanje dvigala	Skrbnik ali Reševalec ali Vzdrževalec ali Vzdrževalec- daljinsko	1 x mesečno (pogosteje, če to določajo navodila) 1 x tedensko, če ni kabinskih vrat neprestano, če je daljinsko	25*	25*	DA- ali- pisno pooblastilo
Prevzemni pregledi	Pooblaščen organizacija	po bistvenih spremembah ali nezgodah	44, 45 / 27*, 28*, 29*	39, 40 / 17*, 18*	(Priporočljiva)
Periodični pregledi	Pooblaščen organizacija	1 x letno	44, 45 / 27*, 28*, 29*	41, 42 / 19*	(Priporočljiva)

Tabela 1: Obveznosti lastnika dvigala po starem Pravilniku o varnosti dvigal (Ur. l. RS št. 83/07), v novem Pravilniku o varnosti dvigal (Ur. l. RS št. 25/16) ostajajo samo neprečrtane.

- *členi v starem Pravilniku (83/07)!
- prečrtanih obveznosti v novem Pravilniku (25/16) ni več

Pristojnemu ministrstvu smo predlagali, da se čim prej oblikuje strokovna skupina, ki bo pripravila poseben pravilnik za dvigala v uporabi, ki bi nadomestil nacionalni del novega Pravilnika in razrešil nastalo zagato. Službe Vlade RS za zakonodajo bi morala sodelovati že v fazi nastajanja osnutka na skupnih usklajevalnih sestankih. Naše mnenje je, da obstaja poleg Zakona o tehničnih zahtevah za proizvode in o ugotavljanju skladnosti -ZTZPUS-1 v RS še kakšen zakon, ki ga je potrebno upoštevati pri snovanju zahtev za uporabo dvigal.

3. SERIJA STANDARDOV EN 81

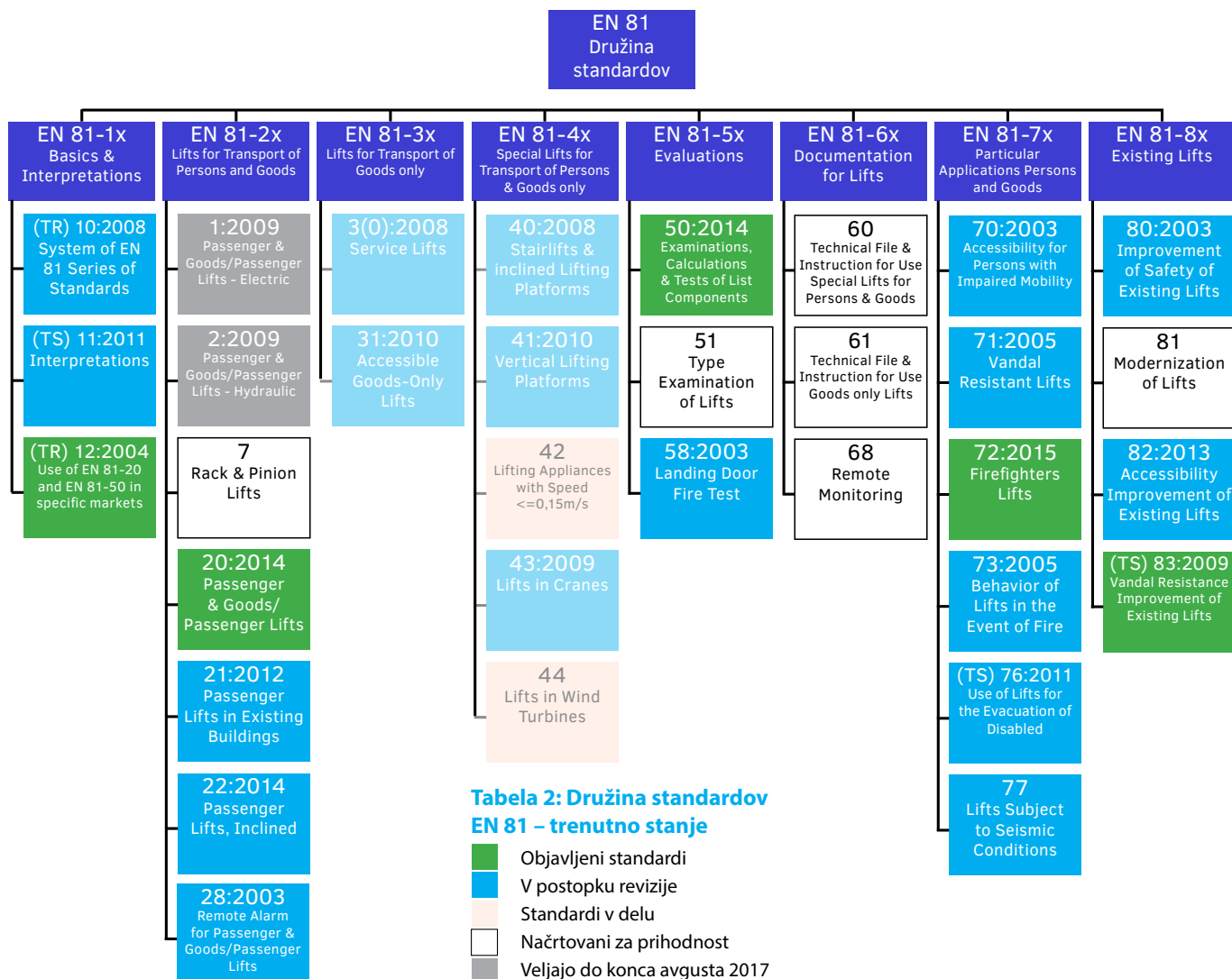
33Za dvigala in druge stalno nameščene dvižne naprave v stavbah in konstrukcijah je v okviru Evropskega komiteja za standardizacijo (CEN) zadolžen tehnični komiteji (TC) 10, ki deluje že od leta 1971. Standardizacija dvigal (liftov) je bila sprva razdeljena na štiri področja. Sprejeti in objavljeni ter nekajkrat revidirani so bili standardi za tri področja: EN 81-1 za električna dvigala, EN 81-2 za hidravlična in EN 81-3 za mala tovarna dvigala. V okviru CEN TC 10 so bili sprejeti še nekateri splošnejši standardi (npr. standard za tekoče stopnice EN 115), ki ne sodijo v serijo EN 81.

Nov sistem standardov serije EN 81

Z uveljavitvijo direktiv novega pristopa in s povečanjem področja delovanja TC 10 se je postopno uvedel nov sistem standardov serije EN 81 s sledečimi cilji:

- » bolj primerna in logična struktura,
- » natančno določen sistem označevanja,
- » fleksibilnost pri vključevanju preteklega dela,
- » poenostavitev postopkov pri spremembah standardov,
- » vključevanje specifičnih pogojev uporabe dvigal,
- » vključevanje uporabe in vzdrževanja dvigal v standarde,
- » izboljšanje varnosti obstoječih dvigal.

V tabeli 2 vidimo trenutno stanje standardov serije EN 81. Delno so zakriti tisti, ki sodijo v okvir Direktive o strojih, ostali pokrivajo vsebino Direktive o dvigalih. Zaradi izida novih osnovnih standardov (EN 81-20 in EN 81-50) bo potrebno do konca prehodnega obdobja revidirati tudi vse ostale. Različne barve predstavljajo trenutno fazo priprave standarda. Zeleno obarvani so tisti, ki so že revidirani in objavljeni, večina je še vedno v postopku revizije. Slovenski naslovi najpomembnejših osnovnih standardov ter nekaterih, ki opredeljujejo zahteve za posebne uporabe dvigal, so navedeni v Tabeli 3.

SIST EN 81-1 <small>(SIST EN 81-20 / 50)</small>	Varnostni predpisi za konstruiranje in vgradnjo dvigal - 1. del: Električna dvigala (lifti)
SIST EN 81-2 <small>(SIST EN 81-20 / 50)</small>	Varnostni predpisi za konstruiranje in vgradnjo dvigal - 2. del: Hidravlična dvigala (lifti)
SIST EN 81-70	... - Dostopnost dvigala za osebe, vključno z invalidi
SIST EN 81-72	... - Dvigala za gasilce
SIST EN 81-73	... - Obnašanje dvigal (liftov) v primeru požara
SIST-TS CEN/ TS 81-76	... - Uporaba osebnih dvigal za evakuacijo invalidnih oseb
SIST EN 81-58	... - Preskus odpornosti vrat proti požaru
SIST EN 81-28	... - Alarmi v osebnih in osebno — tovornih dvigalih
SIST EN 13015	Vzdrževanje dvigal (liftov) in tekočih stopnic

Tabela 3: Slovenski naslovi najpomembnejših standardov na področju dvigal

NOVA OSNOVNA STANDARDA ZA DVIGALA

Vsebina osnovnih standardov EN 81-1 in 2, ki sta se razlikovala po vrsti pogona (električni vrvni in hidravlični), se je transformirala v:

- » EN 81-20:2014 Varnostna pravila za konstruiranje in vgradnjo dvigal (liftov) – Dvigala za prevoz oseb in blaga – 20. del: Osebna in tovorno-osebna dvigala (zahteve za vgradnjo novih dvigal ne glede na vrsto pogona);
- » EN 81-50:2014 Varnostna pravila za konstruiranje in vgradnjo dvigal (liftov) – Pregledi in preskusi – 50. del: Pravila konstruiranja, izračuni, pregledi in preskusi sestavnih delov dvigal (zahteve za preverjanje, izračune in kontrole posameznih elementov vseh tipov dvigal).

Poleg nove strukture so določene tudi številne nove tehnične zahteve, ki pomembno vplivajo na izgradnjo vseh bistvenih komponent dvigal. Nekaj poglobitnih novosti:

- » strožje zahteve za vrata (obvezni preskusi, nadzor stanja vodilnih elementov, boljše varovanje pred naleti, ...),
- » večja varnost za serviserje – natančneje določen varnostni prostor, komande v jami, natančno definirani možni dostopi v jamo ...,
- » boljša osvetljenost, varnostna razsvetljava,
- » natančna navodila glede dopustnih premostitev varnostnih naprav,
- » večja električna varnost,
- » ...

Časovnica prehodnega obdobja je naslednja:

ZAKLJUČEK

Novi predpisi in standardi prinašajo številne novosti. Direktiva 2014/33/EU je bila z novim Pravilnikom uveljavljena brez prehodnega obdobja. Nasprotno pa imajo načrtovalci in monterji dvigal ter proizvajalci varnostnih komponent za dvigala na razpolago tri leta, da vključijo v svoje proizvode številne strožje varnostne in tehnične zahteve novih standardov.

S prenašanjem in uveljavljanjem vsebine direktive in standardov v Sloveniji ni težav, kar pa ne moremo trditi za nacionalni del Pravilnika, ki ureja uporabo dvigala. Trenutno veljavne zahteve ne zagotavljajo varne uporabe dvigala. Odgovorni na pristojnem ministrstvu morajo čim prej najti rešitev za nastalo situacijo, preden bo prepozno. [60](#)